GYÖRKÖNY KÖZSÉG

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

Jóváhagyta Györköny község Önkormányzat Képviselő-testülete
a 14/2019. (III. 11.) számú határozattal

2019. február

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS

2. A TELEPÜLÉS BEMUTATÁSA, ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

3. ÖRÖKSÉGÜNK, A TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI, MŰEMLÉKI, TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, TELEPÜLÉSKÉPI JELLEMZŐK

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA, A TELEPÜLÉSKÉP, ARCULATI JELLEMZŐK ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER BEMUTATÁSÁVAL

5. A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK: ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA – UTCÁK, TEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

6. JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK (AJTÓK, ABLAKOK, TORNÁCOK, ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK, HOMLOKZATKÉPZÉS), KERÍTÉSEK, KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA

7. JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

1. BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

JOGSZABÁLYI HÁTTÉR ISMERTETÉSE

A településképi arculati kézikönyv (továbbiakban: kézikönyv) a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény alapján a település természeti és épített környezete által meghatározott településképi jellemzők bemutatásának és minőségi formálásának az eszköze.

A kézikönyv a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI. 8.) Kormányrendelet 12. melléklet szerinti tartalommal készült.

A kézikönyv meghatározza a településképi jellemzőket, településrészek arculati jellemzőit és értékeit, a minőségi formálásra vonatkozó javaslatokat, valamint a településképhez illeszkedő építészeti elemeket, beépítési vázlatokat, irányt mutatva az építésekhez, a minőségi épített környezet fenntartása és fenntarthatósága érdekében.

A kézikönyv a településképi rendelet alátámasztó munkarésze.

A KÉZIKÖNYV CÉLJA

Györköny település esetében a Pincefalu országos szinten egyedi épületegyüttesének, illetve a falu építészeti értékekben szintén kimagaslóan gazdag épületállományának megtartása, mai kor igényeinek megfelelő használata különösen fontos feladata kell legyen a település irányítóinak. E feladatot kell összhangba hozni a környéken tervezett fejlesztések megindulásával mindinkább jelentkező építési szándék megfelelő kiszolgálásával.

A kézikönyv igyekszik tehát feltárni és ismertetni Györköny egyedi, sajátos arcát, különösen pedig a település lakott részének és Pincefalujának épített értékeit. Ezen felül ajánlásokat, iránymutatásokat fogalmaz meg, amelyek nem kötelező jellegűek. Az ajánlások a településkép minőségi formálására vonatkozóan, abból a célból kerülnek megfogalmazásra, hogy hathatós segítséget nyújtson az értékeket megőrizni szándékozó településfejlesztés és település szépítés céljainak eléréséhez.
A kézikönyv nem konzerválni kívánja a kialakult településképet, hanem annak értékes elemeire rávilágítva, a helyi építési szokásokat átörökítve, olyan falukép kialakítását igyekszik elősegíteni, mely a korabeli értékek tiszteletben tartására épülve a mai kor szellemének megfelelő épített környezetet eredményez.
A kézikönyv tehát egy szemléletformáló kiadvány, mely elsősorban a lakosság, az építtetők és a települési döntéshozók tájékozódását hivatott segíteni.

Braun Zoltán
Györköny polgármestere

2. A TELEPÜLÉS BEMUTATÁSA, ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

A TELEPÜLÉS BEMUTATÁSA

Györköny község Tolna megye északi részén fekszik, közvetlenül Paks városa mellett, attól nyugatra.

A települést közvetlenül nem érintik főutak, azonban közlekedési helyzete kedvezőnek mondható, mivel az M6 gyorsforgalmi út 15 km-en belül, a 63. számú főút 4 km-en belül, a 6 főút pedig 16 km-en belül elérhető.

Természet-földrajzi fekvését tekintve a Dél-Mezőföldi tájegységen belül a györkönyi löszháthoz tartozik.

Györköny KÉT TELEPÜLÉSRÉSZBŐL ÁLL, a lakott településből és tőle nem messze, de elkülönülve áll az építészeti kincsként kezelendő pincefalu.

Györkönyben 1994 óta működik NÉMET NEMZETISÉGI ÖNKORMÁNYZAT, mely a megalakulásakor célul tűzte ki a német hagyományok feleleventését, a nyelvoktatás és a kulturális élet támogatását, tánccsoport, kórus működtetését. Ennek segítéseképpen alakult a HAGYOMÁNYŐRZŐ EGYESÜLET.

PINCEHEGYÉRT EGYESÜLET célja a Györkönyi Pincehegy építészeti és kulturális örökségének ápolása, továbbvitele és a Pincehegyhez kapcsolódó turizmus fejlesztése, a Pincehegy környezete, közterületei tisztaságának megőrzése, úthálózat fejlesztése. Az egyesület számos programot is szervez, melyek közül számos jelentős vonzáskörzettel rendelkezik már: Borverseny Golden Bor Díjkiosztó és Gála, ZEGABO (ZEnés GAsztro BOrtúra), Nemzetiségi napi nagy bortúra, Gácsérok és Újborok, stb.

A településen működő további civil szervezetek a következők: Településfejlesztésért Alapítvány, Sportegyesület.

A település déli szélén ipari tevékenységet folytató cégek találhatók, melyek meghatározó szerepet töltenek be a falu életében. Továbbá gazdasági szereplők közül megemlítendő néhány nagyüzemi mezőgazdasági vállalkozó, valamint kisebb gyümölcstermesztéssel, - feldolgozással, és állattartással foglalkozó cég is.

A település hivatalosan becsült népessége 2017. évében 988 fő. (2011. évi népszámlálás alapján 950)

A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE

Györköny település első írásos emléke a XIII. századból származik. Jelentős fellendülése azonban a XVIII. századra tehető. A török uralom alatt elnéptelenedő települést Meszlényi János földesúr vezényletével a század elejétől elkezdték újranépesíteni. Meszlényi megígérte a betelepülőknek, hogy 7 évig adómentesen termeszthetnek szőlőt, minden család saját szőlőt telepíthet és házat építhet Györkönyben.

Eleinte Ausztriából, Burgenlandból érkeztek TELEPESEK, majd a német Hessen tartományból. A betelepülők magukkal hozták a bortermelési ismereteiket, hiszen borvidékekről érkeztek. Fellendítették az itteni szőlő- és bortermelést. EGYRE TÖBB PRÉSHÁZAT ÉPÍTETTEK a falu keleti részének löszös domboldalán, ahol a boltozat nélküli pincék nem omlottak össze (ma is a pincék háromnegyede boltozatlan). A présházak egységes stílusban épültek, szorosan egymás mellett, hozzátartozó terület nélkül. Ennek is köszönhető, hogy ez a pincefalu csak 11 ha-nyi területre koncentrált. A XIX. század végén volt a legmagasabb a présházak száma, kb. 420 épület állt itt akkoriban.

A II. világháborúig főként németajkúak éltek a faluban, s a FŐ JÖVEDELEMFORRÁSUK A SZŐLŐTERMESZTÉS ÉS BORKÉSZÍTÉS VOLT. A présházak tulajdonosai összejártak, együtt szórakoztak. A présházak közötti kb. 1 ha-os terület lassan a legfrekventáltabb hely lett a faluban. Népünnepélyeket, felvonulásokat rendeztek a mai Május tér területén.

A világháború után azonban sok szőlőültetvény és présház vált gazdátlanná. A 80-as években kezdtek el újra komolyabban foglalkozni az elhagyott pincékkel, az elhanyagolt épületek helyrehozásával, a köztes területek parkosításával, valamint a közlekedési utak helyreállításával.

A téren fafaragó táborokat, tánctáborokat rendeznek. A fafaragó táborokban létrehozott csúszda, hinta, padok ma is díszítik a teret. Emellett fedett tekepálya szolgálja a kikapcsolódását kicsiknek és nagyoknak. A Pincemúzeumban (döngölt falú, nádfedeles présház) a területre jellemző tárgyak, hagyományos eszközök, viseletek tekinthetők meg.

Jelenleg 490 lakóház van Györkönyben és ~ 260 présház található a Pincefaluban. A mai lakosság kb. 60%-a az egykori betelepülők utódai.

TELEPÜLÉSSZERKEZET

1763-1787 között készített un. I. katonai felmérés során készített térképen a mai Fő utca és ahhoz csatlakozóan néhány rövidebb utcarész már beépítésre került. Ekkor a Pincefalu területe még túlnyomó részt szőlő ültetvényekkel borított terület, épületet nem jelöl a térkép.

A II. katona felmérés Györköny területéről 1829 és 1869 között készülhetett.
Ekkor már a falu szerkezete a mai utcáinak nyomvonalát mutatják. Jelentős változás az azóta eltelt időben nem történt.
Lényeges változás azonban, hogy a betelepült német lakosság a falutól keletre lévő löszháton vájt pincéket és felettük pici présházakat építettek, amely jól kivehető a térképről.

A XIX. században készített kataszteri térképek részletes ábrázolásuk következtében sok információval rendelkeznek. Például a telkek beépítéséről, melyre a fésűs beépítés volt a jellemző. A hosszú lakóépületek mögött azzal egybe építették a gazdasági épületeket. A tiszta udvar mögött búzát, repcét termesztettek. A külterület jelentős részét szőlőültetvényeket találunk.

A Pincefalu épületei a pince létesítése szempontjából kedvező terephez igazodva, helyenként szétszórtan, máshol pedig sorba rendeződve kerültek kialakításra, mely szerkezet ma is jól lekövethető.

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉPI JELLEMZŐK

Általános településképként elmondható, hogy két különböző karakterű területtel rendelkezik Györköny. A lakott településrésszel és a Pincefaluval.
A Pincefalut diófák közé rejtett apró pincék sokasága jellemzi, míg a belterület meghatározó szerkezeti és utcaképi eleme a rendkívül széles főutcája.

A lakott településrész egyedi képét pont az előbb említett széles utcának köszönheti. A Fő utcán sétálva helyenként már nem is utca benyomását, hanem egy nagy tér hatását kelti az egymástól messze lévő házsorok.

A település utcáinak szélességét tekintve kettő egymástól jelentősen letérő jellegűt különböztethetünk meg:

- a Fő utca széles, jellemzően 20-40 méter közötti, de akár a 80-90 métert is eléri;
- összes többi lakóutca jellemzően 9-14 méter közti szélességű.

A település lakott részének épületállományára a földszintes kialakítású lakóépületek a jellemzők, melyek kialakult beépítési vonalat követve rendeződnek egymás mellett, a keskeny telkek miatt általában kis távolságokra egymástól.

A jellemző oldalhatáron álló épületeket helyenként hajlított vagy ritkán a telek teljes szélességét kihasználó épületek szakítanak meg. Szabadon álló beépítést a gazdasági területeken figyelhetünk meg.
A lakóházak jelentős része a XX. század első feléből származik, melyek közt igen sok a sváb ház.

3. ÖRÖKSÉGÜNK, A TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ ÉPÍTÉSZETI, MŰEMLÉKI, TÁJI ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK, TELEPÜLÉSKÉPI JELLEMZŐK

MŰEMLÉKEK

A település kiemelkedő építészeti értékei a műemlékek, melyek országos védelem alatt állnak. Az ide tartozó épületek – rendeltetésük mellett - turisztikai látnivalók is egyben. Így jókarban tartásuk nem csak a tulajdonos számára fontos, hanem a település érdeke is.

Györköny településen ezekből összesen 3 darab van.

EVANGÉLIKUS TEMPLOM

Kiteresedésben szabadon álló, egyhajós templom, Ny-i homlokzata elé enyhén kilépő toronnyal.

A Mezőföld szélén levő homokos dombok közt elterülő Györköny is artikuláris hely volt, azaz külön engedéllyel már jóval a Türelmi rendelet előtt Istentiszteleteket lehetett itt tartani. Ezeket egy fatemplomban tartották. Egy helyi legenda szerint, ezen fatemplom köré építették a ma is álló kőtemplomot 1796-ban. A györkönyi templom a legkorábbi, amelyik csehsüveg boltozatos.

Barokk stílusú. Berendezése 18. század vége, 19. század eleje. Orgonája 1822 (Märtz Ádám). Toronysisakja 1885.

PINCE-PRÉSHÁZ (472. HRSZ)

Patics tűzfalú, nádfedeles présház a XIX. század végén épült.

A Pincefalu egyik legrégebbi épületeként egykor a szőlő feldolgozás és tárolás eszközeit bemutató múzeumként funkcionált.

Jelenlegi állapota nem méltó műemléki védettségéhez.

KOSSUTH LAJOS UTCA 325. NÉMET NEMZETISÉGI TÁJHÁZ (EGYKOR LAKÓHÁZ)

Az épület valamikor az 1900 - as évek elején épült a kor építkezési szokásai szerint döngölt falakkal, kis ablakokkal, náddal fedett nyeregtetővel. Az udvari homlokzaton faoszlopos tornác látható. A ház utcai homlokzatához deszkakerítés csatlakozik, kis - és nagykapuval. Az épület érdekessége még, hogy tűzfala paticsból készült.

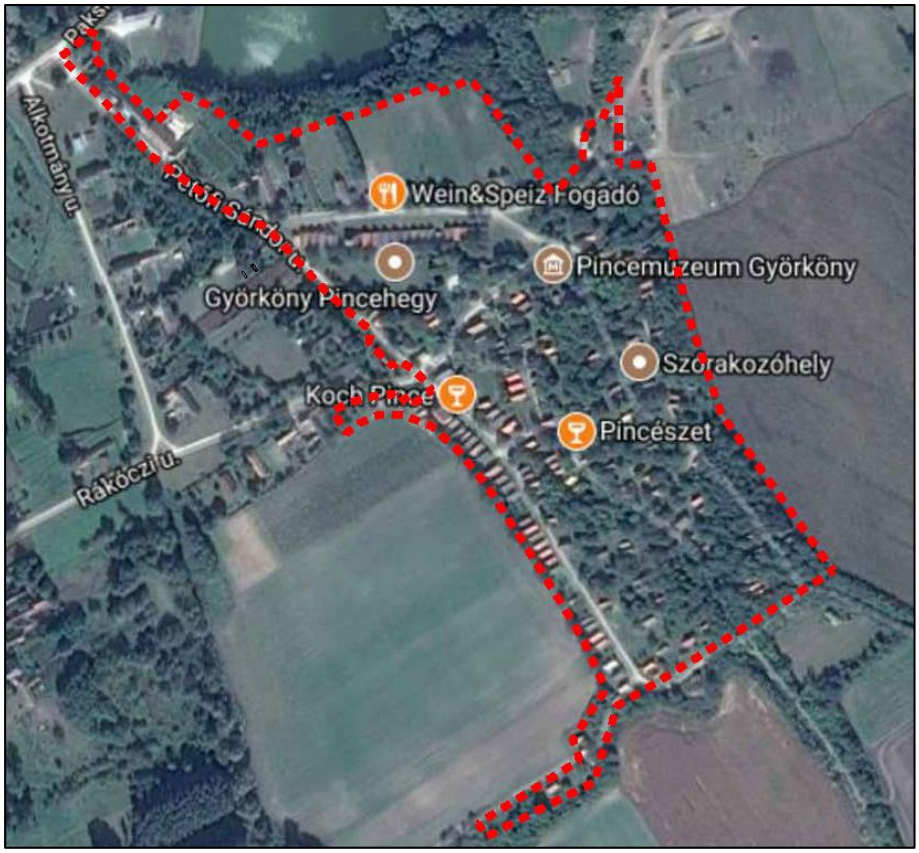

HELYI ÉRTÉKEK

PINCEFALU

A település önkormányzata és helyi civil szervezetek elkötelezett híve a Pincefalu értékének megőrzése mellett.
Az értékek védelme rendhagyó módon már 1985-ben megkezdődött. Majd a terület 2005-ben a helyi építési szabályzat rendelkezésével helyi területi védelmet kapott. A területre vonatkozó építési szabályok az épületek elhelyezését, méretét, tömegét és formai kialakítását határozzák meg az egység és az értékek megőrzése érdekében. A Rendelet további szigorítása történt 2008-ban.

A terület értékét a mindösszesen csak 11 ha-nyi löszdombra koncentrálódó, nagyságrendileg azonos építési időben keletkezett, egykori 420 darab présház megmaradt egyedeinek nagy száma adja.

A település lakott településrészén számos XIX. század végi – XX. század eleji építésű épülettel találkozunk, melyek túlnyomó része lakófunkciójú. Ezen épületek még értékes építészeti elemekkel gazdagítják Györköny faluképét.

Jellemző kialakítás a hajlított ház, mely széles utcai homlokzatával nagyobb lehetőséget adott az építtető rangját jelképező gazdag díszítésre.

FŐ UTCA 481.

Jellemző épületforma a fésűs beépítésű hagyományos kialakítású, oldalhatáron vagy attól csurgótávolságra elhelyezett, egytraktusos lakóépület, melyet kétféle tetőformai kialakítással találunk a faluban. Az egyik az utcára merőleges nyeregtetős épületforma.

BOCSKAI UTCA 263.

A másik kialakítás esetén az utca felé kontyolták a tetőt, így alacsonyabbnak hat a ház.

BOCSKAI UTCA 122.

Györköny intézményi épületállományát vizsgálva megállapítható, hogy sajátos helyzetben van azáltal, hogy jelentős része építészeti szempontból értékes épületben kapott helyett. Így például az iskola épületei, a művelődési ház, a posta, a polgármesteri hivatal épülete.

A Fő utca 46. szám alatti iskola épülete eredendően községházának épült, melyet helybéli szakértő tervezett (Berényi Győző) 1910-ben. A hozzá tartozó vaskaput szintén helyibéli „gépészkovács”, Szűcs János tervezte, paksi Grünwald Salamon kivitelezte. A kapu a művelődési ház kerítését díszíti.

Az épület az állam kezébe került és 1949-től kezdve iskolaként működik.

EGYKORI KÖZSÉGHÁZA ÉPÜLETE, FŐ UTCA 46.

ISKOLA EGYIK ÉPÜLETE

KÖZSÉGHÁZA

A községháza mai épülete (Fő utca 53-55.) eredendően lakóépületnek épült, 1940-ben.

TOLNAI LAJOS MŰVELŐDÉSI HÁZ
FŐ UTCA 494.

Az utcafronton álló, L alaprajzú egykori módos gazda lakóháza, mely a polgárosodás korának jellegzetes példája. A vakolatarchitektúrás utcai homlokzatán nyerstégla mezők: a középrizalitot balusztrádos attika hangsúlyozza, gyámsoros főpárkányát füzérmintás fríz díszíti, a négytengelyes, kváderes homlokzat ablakai timpanonos szemöldökkel, pilaszterekkel, balusztráddal keretezettek.

EGYKORI KÖZSÉGHÁZA VASKAPUJA,
JELENLEG A MŰVELŐDÉSI HÁZ
MELLETT ÁLL

POSTA, FŐ UTCA 62.

Egykori lakóház a XX. század elejének, a polgárosodás korának jellegzetes példája. Gyámsoros főpárkánya alatt füzéres frízsor, a háromtengelyes, kváderes homlokzat, eredeti ablakai timpanonos szemöldökkel, kompozitos pilaszterekkel keretezettek.

TÁJ ÉS TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

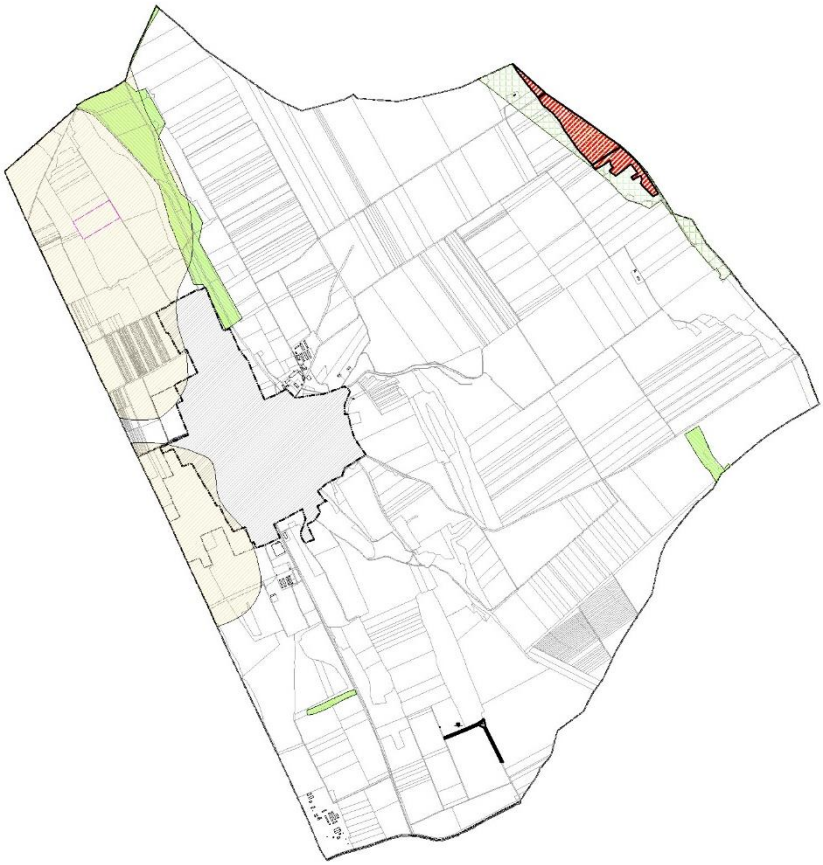
Györköny a Dél-Mezőföldi tájegységhez tartozik. Az azonos nevű Tájvédelmi körzet azonban nem érinti.

Dél- Mezőföld területén belül a Györkönyi hát felszínét lösz-lepusztulási formák és deráziós völgyek tagolják, ennek megfelelően a területet lankás dombhátak és kisebb völgyek váltakozása jellemzi.

A völgyekben patakok folynak, ezek közül a legjelentősebb a Györköny-Bikácsi vízfolyás, dombhátakon szántóföldi művelés, Nagydorog irányába gyümölcsös és szőlőültetvények a meghatározók. Erdővel borított területekkel, illetve legelőkkel elsősorban Bikács irányában Rétföld dűlő, Alsódiós, Felsődiós részeken, valamint a vízfolyások mentén találkozhatunk.
A közigazgatási terület észak-keleti szélét érinti a Tengelici homokvidék Natura2000 védettségű területének a csücske.

A tájkép meghatározó eleme a Pincefalu diófái, melyek a területen nagy egyedszámmal kerültek ültetésre, és szinte kizárólagos fajként van jelen.
A település bel és külterületén több helyen találkozunk kisebb-nagyobb mesterségesen kialakított tóval.

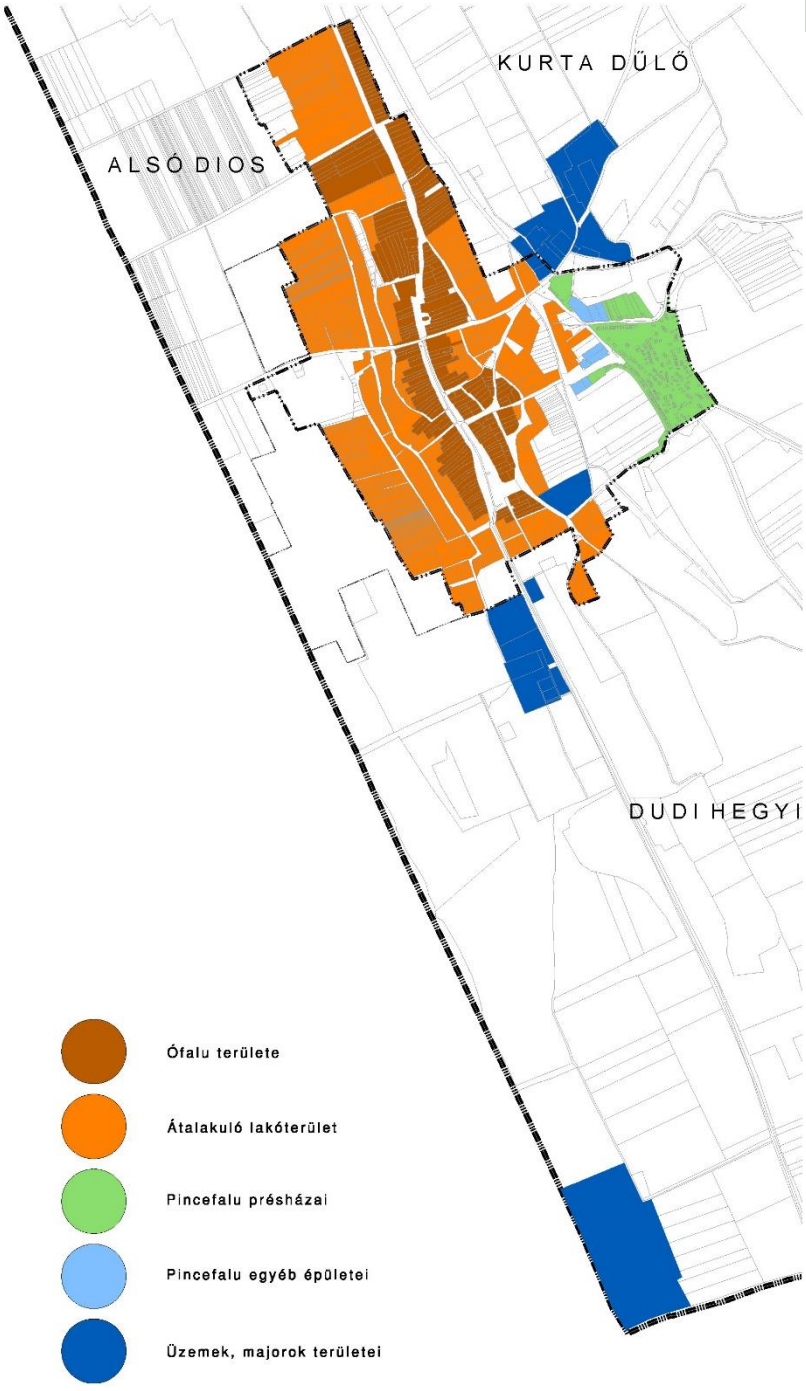

4. TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK LEHATÁROLÁSA, A TELEPÜLÉSKÉP, ARCULATI JELLEMZŐK ÉS TELEPÜLÉSKARAKTER BEMUTATÁSÁVAL

A település épületeit, az épületek telken belüli elhelyezését, tömegét, nagyságát, tetőformáját és egyéb külső megjelenést befolyásoló építészeti elemeket, anyagokat, színeket vizsgálva megállapítható, hogy bár jelentős, egy időben történő építési tevékenységeket nagy számban nem találunk a településen, azonba egy-egy beékelődő új családi ház vagy meglévő átépítése sok helyen jelentősen megváltoztatta az amúgy is vegyes építési hagyományokat mutató utcaképeket.

Azonban a falu Fő utcája menti területek épületállománya túlnyomó részt őrzik még tömegükben, formájukban, nyílásrendjükben a XX. század eleji építési szokásokat.
Ennek megfelelően a lakóházas részek két különböző karakterbe kerültek lehatárolásra.
A Pincefalun belül is két karakter került lehatárolásra: a pincék, illetve a lakóépület jellegű, de jellemzően nem lakófunkcióval rendelkező épületek.
Belterületen, illetve ehhez csatlakozóan, vagy attól távol szétszórtan helyezkednek el a majorok, üzemek területe.

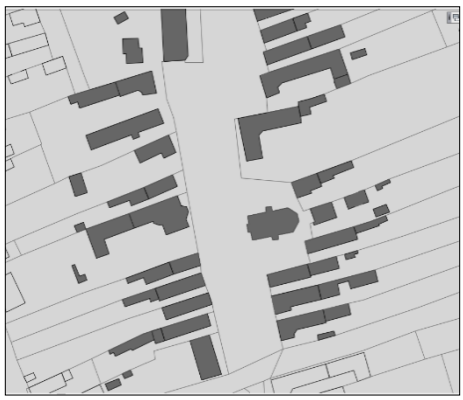
ÓFALU BEMUTATÁSA

Ófalu településrészbe tartozó területen még nagy számban találhatók meg a XX. század elejére jellemző építési szokások.
A terület egyedi karakterét és egyben a település képének meghatározó sajátos jegyét az észak-déli irányú széles utcája adja, mely az északi végén a templom-iskola környékén, déli végén pedig az Eötvös utca kereszteződésénél teresedik ki.

FALUKÖZPONT

A templom-iskola környéke adja a falu központi részét is. A templom körül a tér kiszélesedik.

Itt található templom a falu meghatározó épülete, tornya messziről érkezőknek tájékozódási pont. Az intézmények nagy részét is itt találjuk: községháza, iskola épületei, művelődés ház.
A terület építészeti karaktere a Fő utca jellegétől jelentősen nem tér el.
Földszintes hajlított házak, és fésűs beépítésű épületek jellemzik.

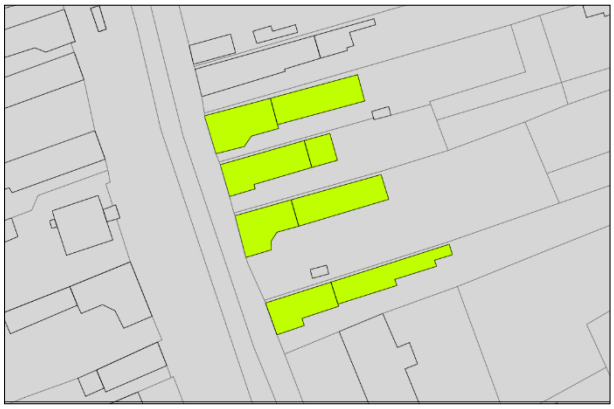

JELLEMZŐ BEÉPÍTÉSI MÓDOK

A település hagyományos beépítési módja a FÉSŰS BEÉPÍTÉS, mely a szalagtelkek leggyakoribb beépítési módja. Az egyhelyiségsoros lakóház hosszoldali, általában a telek északi részén, a telekhatárral párhuzamosan, attól bizonyos távolságra (ereszcsurgó távolság) helyezkedik el, és a főbb melléképületek (istálló, ólak, színek) mögötte sorakoznak.

Györköny másik, szintén jellemző beépítési módja a HAJLÍTOTT HÁZAS, mely során a házak utcafronti része kiszélesedik, ezzel megváltozik a paraszthá zakra jellemző utcai homlokzati nyílásrend is. Ez a jellegű beépítés a polgárosodás jegyeit mutatja, az utcai homlokzat felülete a gazdagság jelképének eszköze.

JELLEMZŐ TETŐFORMÁK

A legjellemzőbb tetőformák az alábbiak:

- utcára merőleges nyeregtető

- Utcára merőleges kontyolt nyeregtető

- A hajlított ház Utcai tömegét adó épületrészének fő tetőgerince az utcával párhuzamos kialakítású. Az L alakok végei esetében is megjelenik a csonka kontyolt és a kontyolt tetőforma.

JELLEMZŐ NYÍLÁSREND

A kontyolt nyeregtetős paraszthá̧z esetén nincs oromfal, így padlástéri szellőzőnyílás sincs. Az utcai homlokzatot a tornácot lezáró ajtó és mellette az un. „tisztaszoba” ablakai tagolják.
Az ablakok álló téglalap alakúak és jellemzően osztott kialakításúak.
A tornác ajtaja is általában üvegberakással és fa kazettákkal tagolt.
Ennek gyakori változata, hogy az ajtó helyett ablak jelenik meg.

A nyeregtetős lakóépületek esetében a hagyományos nyílásrend a fent ismertetettől annyiban tér el, hogy az oromfalon is megjelenek – általában kettő -különböző formájú szellőzőnyílás.

A nyeregtetős és a kontyolt nyeregtetős épületek esetében is gyakori, hogy átalakítások következtében jelentősen megváltozott a hagyományos nyílásrend (befalazással, háromosztatú ablak beépítésével)

A hajlított házak homlokzati nyílásrendje eredendően kizárólag ablakokból állt, melyek harmonikusan kerültek kiosztásra, általában egyforma távolságra egymástól.
Az álló téglalap alakú ablakok osztott kialakításúak.
Jellemzően zsalugáter, redőny nélküli kialakításúak.
Számukat tekintve a 4 darabos a gyakori, de 5-6 ablakosat is szép számmal találunk.
A telekre való bejutást a kerítésen elhelyezett kis és nagykapu biztosította: előbbi a gyalogos, utóbbi a szekérrel, kocsival való behajtásra alkalmas.

TORNÁC

A hagyományos nyeregtetős lakóépületek déli oldalán eredetileg minden lakóház esetén tornác került kialakításra. A tornác szerepe -azon túl, hogy az egymás mögé rendeződő helységek között biztosította a közlekedést – nyáron védi az épületet a tikkasztó nap sugaraitól, télen pedig beengedi az alacsonyan járó nap sugarait, illetve szélfogóként átmeneti teret ad a kint és a bent közt.

Györköny lakóépületeinek tornácaira jellemző, a falazott pillérekkel határolt kialakítás. Mellvéd csak helyenként jellemző.

A parasztházak kerítése jellemzően zárt kialakítású volt, melyek jellegzetesség még ma is fellelhető. Ezek a zárt kerítések azonban sokszor teljesen megakadályozzák a belátást az udvarra, így a tornácok jelentős része is takarva marad.

A tornác részben megmaradt a házak fejlődése során kialakított hajlított házak esetében, belső udvar felé. Ez az építési forma azonban az utcáról, közterületről nem látható helyre teszi azt, így településkép formáló szerepe nincs.

JELLEMZŐ SZÍNEK

A területrész épületein, kerítésen megjelenő jellemző színek a fehér, a tört fehér, a szürke, a halvány sárga és a mogyoró barna. Ezen kívül találunk egyéb pasztellszíneket, illetve kisebb felületek festésére (pl. lábazat) sötétebb, erősebb árnyalatokat is.
Jellemzően túlzottan rikító, zavaróan ható harsány színekkel nem találkozunk.

Ablakok keretének, spalettájának jellemző színe a barna, de szürkével és zölddel is találkozunk a településen.

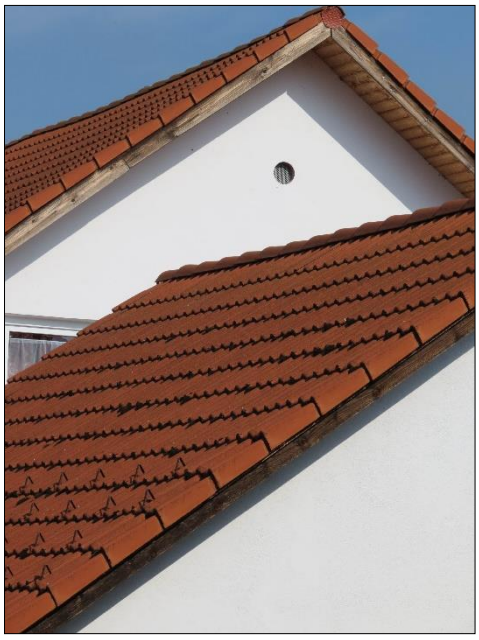
JELLEMZŐ ANYAGHASZNÁLAT AZ ÉPÜLETEK ESETÉBEN

A homlokzatok látható anyaghasználata szempontjából a simított és fröcskölt vakolat a gyakori, de az építészeti értékeit őrző épületeken gyakori a klinker tégla is. Melléképületek esetében pedig a festett vakolt felület mellett a nyerstégla felület is gyakori, mely a kerítéseken is visszaköszön.
Épületen csak helyenként jelenik meg – elsősorban oromfalon – a fa, mint látható anyag. Kerítések esetén azonban gyakori elem, akár kapuk esetében, vagy csak kitöltő elemként oszlopok között, vagy helyenként teljes felületen (deszkakerítés esetén).

Tetőhéjazati anyagok esetében a hagyományos színű égetett kerámia, a beton cserép és a palatető a jellemző. A felújítások során a cserépmintázatú táblalemez is megjelent.

A tetőhéjazat jellemző színe a vörös, a szürke és a barna.

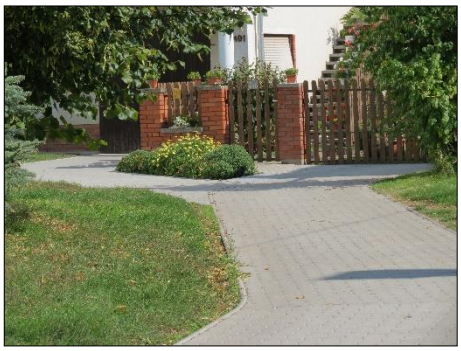

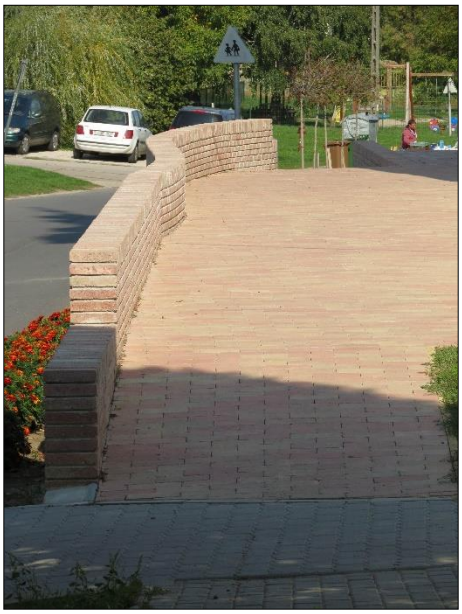

JELLEMZŐ ANYAGHASZNÁLAT A KÖZETRÜLETEKEN

A településrész egyedi karakterét adó széles utcája következtében a közterületek felületének túlnyomó részét zöldfelület borítja, jellemzően gyep. A különböző közlekedési célú felületek (út, járda) burkolata túlnyomó részt minőségi és esztétikai szempontból is silány. Azonban elindult a közterületek rendezése, fejlesztése, melynek következtében a megújult a templom körüli tér, illetve az ehhez kapcsolódó szakaszok mindkét irányba (azaz az iskola környéke és a bolt előtti) megújultak.

Az itt használt beton térkő járda és nyerstégla támfalak esztétikus megjelenést adnak a térnek.

KERÍTÉSEK

Az Ófalui rész kerítéseinek anyag és formai megjelenését vizsgálva megállapítható, hogy széles a paletta.

A hagyományos kerítés a szegényebb háztulajdonosoknál egykor a deszka, illetve léckerítés lehetett. A módosabb parasztok telkeit utca felől vakolatlan tégla, illetve fából készült kapuk, valamint kovácsoltvas kerítések határolták le.

Az idők során itt is megjelentek az 60-as, 70-es évekre jellemző beton lábazatos egyszerű kialakítású vaskapuk.

Az utóbbi időkben létesült kerítések között gyakran találkozunk a kovácsoltvas jellegű kerítéssel, valamint nyerstégla vagy festett kerítéssel deszka berakással.

KERTEK

A kerteket, udvarokat mindinkább díszkertként rekreációs célra hasznosítják. Az épületek jellemzőn az utcai telekhatára lettek telepítve, így előkertről általában az Ófalui részen nem beszélhetünk. Az oldalkertek általában gyepes felületűek, virágágyásokkal. Az épületek mögötti részt túlnyomó részt veteményes kertként hasznosítják, de jelentős ezen területek befásítása.

A Fő utca keleti felének telkei a Györköny-Bikácsi vízfolyásig érnek le. A vízfolyás menti mélyfekvésű, vizenyős területeket beerdősítették, illetve sajátossága a területek, hogy kisebb-nagyobb tavakat alakítottak ki itt.

HÁZAK ELŐTTI ZÖLDFELÜLETEK

A Fő utca széles közterülete lehetőséget ad a mennyiségi és minőségi zöldfelületek kialakítására, melyre a településen több helyen találhatunk jó példákat. Jellemzően a házak előtti szakaszon virágágyások kerültek kialakításra, míg az út és a járda közti széles zöldsávban fák, cserjék vannak. A szétszórtan elhelyezkedő fák nem képeznek egységes utcai fasort. A széles zöldsávban több helyen találunk egykori boros hordóba ültetett dísznövényeket, mely hangulatos eleme az utcának és jó „kiutalás” a Pincefalura.

MOTÍVUMOK, RÉSZLETEK

Györköny ófalui részének településképet, hangulatát nagyban meghatározzák a XX. század elejéről fennmaradt és gazdag motívumait még őrző épületei. Ezeken megfigyelhető formavilág különös kincsei a falunak, esetenként már csak a nagy egész eltűnésével, egyedüliként őrzik az egykori sváb lakosság ízlésvilágának, igényességének, szorgalmának épített környezeten hagyott lenyomatát.

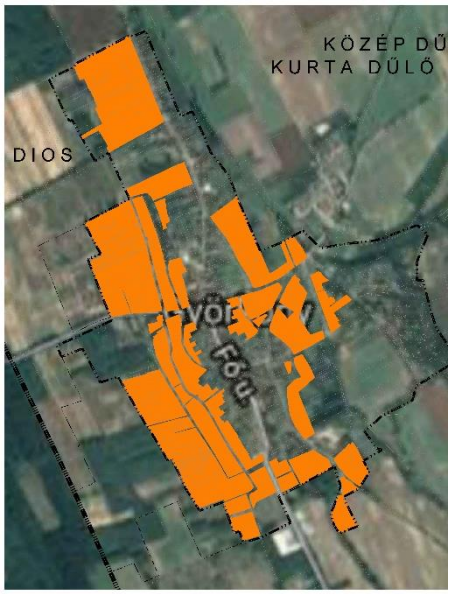

HÁZSZÁM TÁBLÁK

Az épület megjelenését javítja egy jól megválasztott házszám tábla is, melyre különösen a Fő utca menti házakon számos példát találunk.

ÁTALAKULÓ LAKÓTERÜLET BEMUTATÁSA

A Fő utca központi részétől távolodva egyre gyakoribb az épületek jelentős átalakítása vagy új épület építése. Ennek következtében ezek a területek napjainkra jelentősen megváltoztak, a hagyományos falusi épületekre jellemző építészeti jegyeket mindinkább elveszítik.

Ez az átalakulás napjainkban is tart, illetve a környéken induló állami beruházások megindulásának közeledtével mindinkább felerősödik.

Az átalakulással érintett területek utcái a Fő utcához képest jelentősen keskenyebbek, 10-14 méter szélességűek.
Már ebből fakadóan is más a hangulata ezeknek az utcáknak az Ófaluhoz képest. Az új épületek általában előkerttel kerültek telepítésre, míg a területen meglévő hagyományos beépítésű telkek épületei az Ófaluhoz hasonlóan az utcai telekhatárra kerültek elhelyezésre.

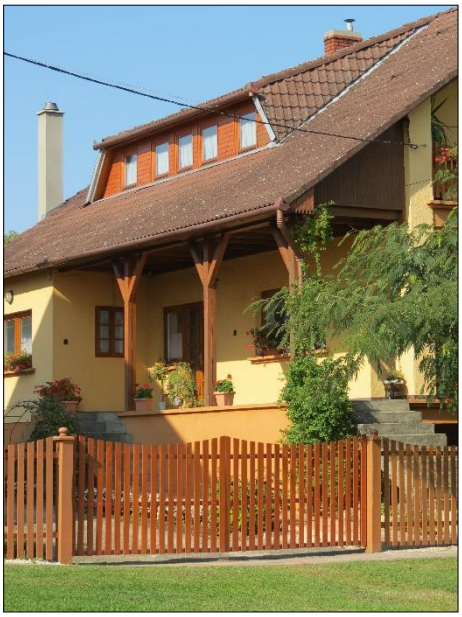

Az itt található épületek stílusában, tömegében, tetőformájában, nyílásrendjének kialakításában nem hordoznak egységes stílust.
A leggyakoribb épületforma az új építésűeknél a földszintes kialakítású, előkerttel elhelyezett, utcára merőleges vagy párhuzamos nyeregtetős családi házak.

Gyakori a területen a meglévő épületek átalakítása, mely során gyakran megtartásra kerül az eredeti tetőforma, épülettömeg és néha még a nyílásrend is.

ERKÉLYEK, TERASZOK

Az új építésű házak esetén megjelenő emelet vagy tetőtéri beépítés a földszintes kialakítástól eltérő nyílásrendet igényel.
Utcaképi elemként megjelennek az épületeken a teraszok, erkélyek, árkádok, külső lépcsők, tetőtéri ablakok, kiugrók.

Az épületek nyílásrendje nem követ egy sémát. A használt ablakok mérete és formája szempontjából is igen nagy a választék.
Gyakori a fehér műanyag ablak.
A személygépkocsi tárolók helyenként a lakóépülettel egy tömegben kerültek elhelyezésre. A garázskapu helyenként utcai homlokzaton került elhelyezésre.

KERÍTÉSEK

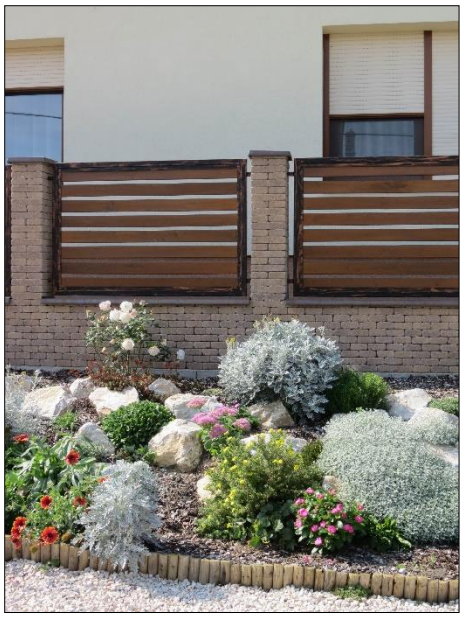

A terület kerítései túlnyomó részt közepes magasságúak, 1,4 m és 1,6 közöttiek, jellegüket tekintve az áttört, átlátható kialakítás a gyakori.
Anyagukat tekintve a festett vakolat, a nyerstégla, téglaburkolat, hasított kő és a fa deszka, léc jelenik meg leggyakrabban látható anyagként.

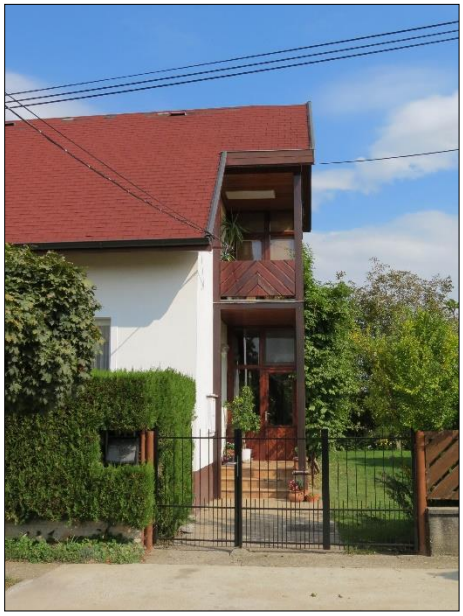
KERTEK, UDVAROK

A terület családi házainak kertjei – hasonlóan az Ófalu kertjeihez – vegyes használatúak.
Ezek hasznosítását elsősorban a tulajdonosi kör határozza meg: a városba (Paksra) dolgozni bejárók, a fiatal gyerekes családok vagy a helyben dolgozó, illetve már idősebb korosztályhoz tartozók mind-mind máshogy alakítják telkeiket.

Ezek alapján gyakori a díszkert, játszó udvar kialakítása rekreációs célra. De megtaláljuk itt is a veteményes kertet, gyümölcsöst.

KÖZTERÜLETEK

A szűkebb utcák következtében keskenyebb zöldfelületek kialakítására van lehetőség. Ennek következtében az utcai fásítás nem jellemző, helyette a füvesített területek mellett egy-egy igényesen kialakított virágágyás került kialakításra láthatóan helyi lakosoknak köszönhetően.

PINCEFALU BEMUTATÁSA

A falu közvetlen szomszédságában lévő löszháton kialakított pincék sokasága egyedi karaktert hordoz.
A több mint 250 darab, apró épület egyenként is, de elsősorban együttesen képeznek értéket.
A györkönyi pincefalu része a Pincefalvak Szövetségének, mellyel együtt működve hívják fel a figyelmet a magyarországi pincefalvakban rejlő lehetőségekre.
A terület az alap rendeltetése mellett (borkészítés, bortárolás) mellett bor- és pálinka kóstoltatásával, bortúrák szervezésével, egyéb gasztronómia rendezvényével idegenformai vonzerőt is jelent.

PINCÉK ELŐLRŐL

A pincék a területen helyenként rendszert nem követve, szétszórtan, szabadon állóan állnak, máshol pedig egy vonalba rendeződve, szorosan egymás mellett, vagy teljesen összeépítve, zártsorúan kerültek elhelyezésre.

Az épületek főbejáratának jellemző tájolási iránya a délnyugati, illetve déli irány.

A homlokzatok nyílásrendjét tekintve az azonos elrendezési, méreti és kialakítási jegyek jellemzik. Legtöbb pince főhomlokzatát egy szélesebb, kétszárnyú, felül szellőzővel ellátott bejárti ajtó, mellette két oldalt egy-egy zsalugáteres ablak, az oromfalon pedig kettő, apró szellőzőnyílás jellemzi.

A területen a Szent István Egyemet Ybl Miklós Építéstudományi Kar Népi Építészeti Tudományos Diákkörre (Fülöp István irányításával) 2017-ben ~ 170 présház főhomlokzatáról készített felmérési rajzot. Az anyagból kiolvasható a homlokzatok tagolására, ereszmagasságra, tetőhajlásszögre, nyílásrendre, ablak, ajtó méretekre vonatkozó jellemző adatok.

…ÉS HÁTSÓ HOMLOKZATOK

Az épületek közt túlnyomó részt hepe-hupás utak haladnak, melyekre nem csak a pincék bejáratai néznek, hanem a hátsó homlokzatok is „utcafronti” elemként jelennek meg. Így különösen fontos ezeknek a minőségi kialakítása is.

A terep adottságok miatt földfelszín feletti épületrészként gyakran csak az oromzat jelenik meg. A padlásokon való tárolás érdekében, illetve újabban a szálláshely kialakítása érdekében ajtó méretű nyílások kerültek elhelyezésre ezen a homlokzaton.

Általánosságban elmondható, hogy kisebb mértékű „rossz” átalakításon kívül a hátsó homlokzatokra is az egységesség jellemző.

ANYAGHASZNÁLAT

A pincék külső látható homlokzati anyaga a nyerstégla felület, illetve a fehérre meszelt vakolat.
A tetőhéjazatra az égetett cserép a jellemző, melyen belül sokféle formájú került felhasználásra az idők során.
A nyílászárók szinte kivétel nélkül fából készültek.
Az épület körüli járda szintén égetett téglával kerültek kialakításra.

SZÍNHASZNÁLAT

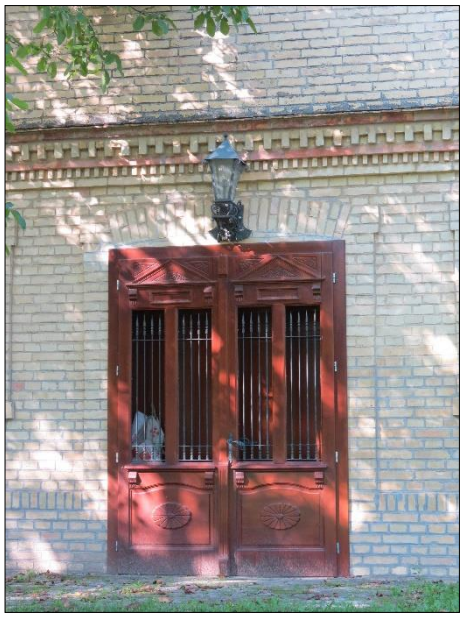
A falfelületek festett felületére jellemző szín a fehér, de szürkével és pasztell sárgával is találkozunk.
A tetőhéjazat anyagok esetében a vörös, a barna és a szürke szín különböző árnyalatai jelenek meg.
A nyílászárók esetében a barna különböző árnyalat és ritkábban a méreg zöld látható.

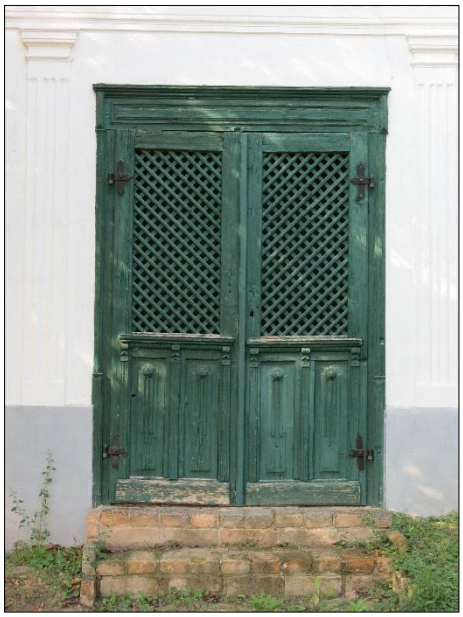

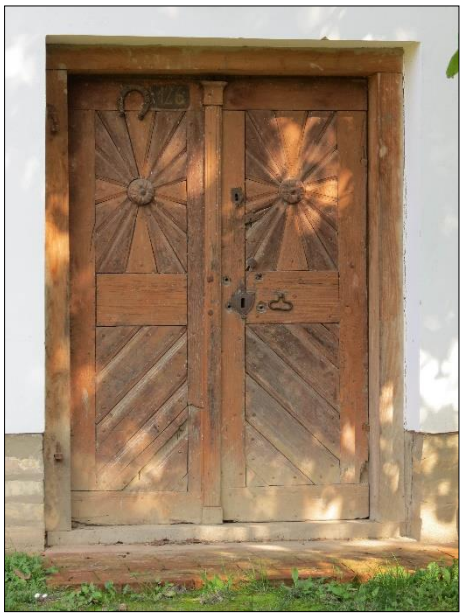

LÁMPÁK

Az épületeken általánosságban elmondható, hogy közmű szerelvények nem jelennek meg zavaró elemként.
A pincék egyetlen kültéri „berendezése” a bejáratok fölött elhelyezett lámpa, mely általában megjelenésével, méretével az épület jellegéhez, funkciójához összhangot mutat.
Egyben az épületek díszei.

NYÍLÁSZÁRÓK

A présházak szellőzését biztosító rácsok, zsalugáterek egyúttal az épület díszei is.
Kialakításuk számos variációban fellelhető.
A nyílászárok díszei a vasalatok, pántok is, melyeket kovácsoltvasból készítettek, egyszerű díszítő motívumokat ábrázolva.
Az ablakok körül helyenként téglából kirakott keret került kialakításra.

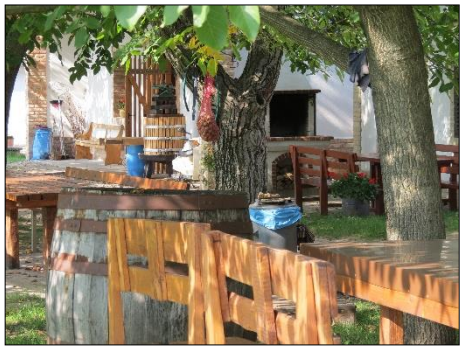

VENDÉGLÁTÁS KELLÉKEI

A Pincefalu fő funkciója a helyiek borkészítésének, bortárolásának kielégítésén kívül a borkostolásra épülő vendéglátás.

A területen szervezett bortúrákon részt vevők megnövekedett száma tette szükségesé a közterületekre, az épületek elé padok, asztalok kihelyezését.
Ezek formája, fajtája sokféle, azonban túlnyomó részt fából készültek, és a terület jellegéhez illőek.

Az apró présházak mellett a terület szélén lévő lakóház jellegű épületek funkciója szintén átalakulóban van. Mindinkább a vendéglátás, szálláshely szolgáltatás felé nyitnak.

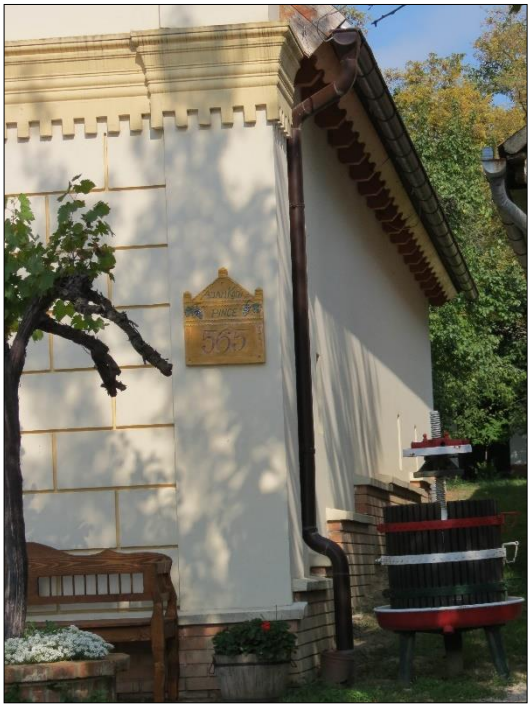

HANGULAT

A területnek egyedi hangulata van, melyet nem csak a nagy egész, hanem az apró kis részletek is fokoznak.
A tulajdonosi kör változásával a terület minőségi változáson megy át.
Mindinkább megjelenek a Pincefalu értékét felfedező és azt kihasználni kívánó emberek.
Ezáltal megjelennek az apró díszítő elemek, új igényeket kielégítő berendezések, stb.

A pincefalu a korábbi és jelenleg is érvényes szigorú szabályzata, az önkormányzatnak a megvédése és fejlesztése mellett elkötelezett munkája eredményeként jól kezeli ezeket az igényeket és a terület egységét, hangulatát, jellegét sikerült megőrizniük.

Itt említendő meg, mint hangulatfokozó elem, hogy a terület faállományát szinte kizárólag diófák adják. A terület rendeltetését egészítik ki jól, hiszen ősszel, a szüreti munkálatok ideje egyben a dió összegyűjtésének is az ideje.

TÁJÉKOZTATÓ TÁBLÁK

A területen igen sok az információs tábla, mely a Pincefalun belüli tájékozódást, illetve a kapcsolódó információkat mutatja be, jól használható módon, igényes és sokszor ötletes megoldásokkal.

MAJOROK, ÜZEMEK TERÜLETE

A település területén – elsősorban külterületen - több helyen is találunk majorokat, üzemeket magába foglaló területeket.
Ezek egy része egykori termelőszövetkezetből alakult át, más része újonnan alakult ki.
A TSZ időkből örökölt épület állományára jellemző, hogy nagy alapterületű, hosszú téglalap alakú, nyeregtetős földszintes építményekből áll.
Az utóbbi évtizedekben kialakult üzem épületei 8-10 méter ereszmagasságú, csarnok jellegű épületek, többszintes irodaházakkal.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

Györköny előbbi kategóriák egyikébe se tartozó területeit jellemzően a mezőgazdasági művelés és erdők képe határozza meg.

Ezeken a területeken építményeket jellemzően nem találunk.

5. A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK: ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA – UTCÁK, TEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

E fejezetben, valamint a „Jó példák bemutatása” című fejezetben szereplő példák szemléletformáló jellegűek, amelyeknél az eredeti tömegalakítás, homlokzatképzés, épületrészletek tekintendők követendő, illetve az építészeti kialakítást ösztönző elemeknek, amelyek a tervezés kiindulási pontjául szolgálhatnak.

ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

HOMLOKZAT KIALAKÍTÁSA, MEGJELENÉSE

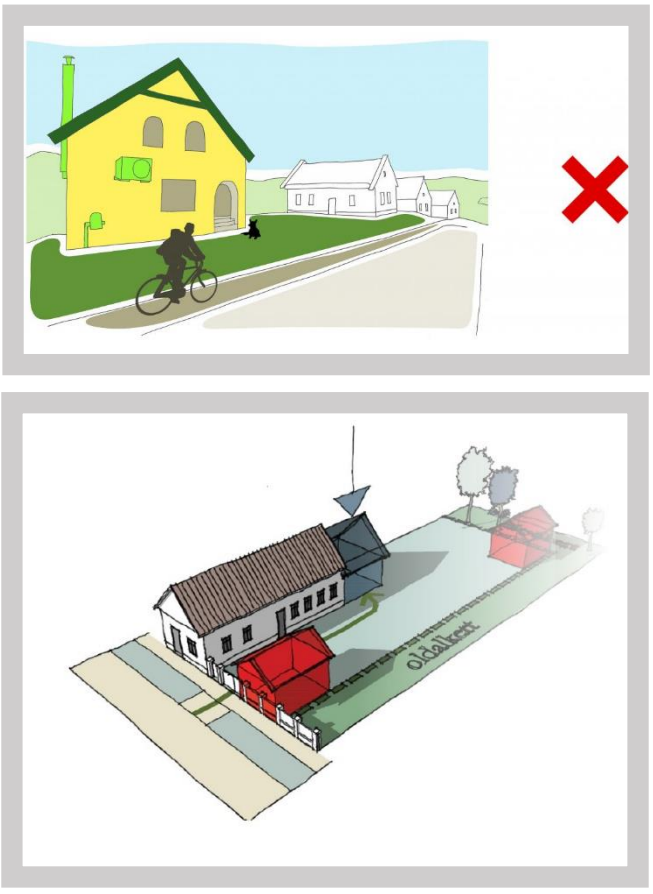
A főhomlokzatok kialakításánál kerüljük a túlzott és funkció nélküli tagolást. A felületek letisztultak, egyszerűek legyenek. A homlokzaton ne használjunk tájidegen anyagokat (pl. hasított kő).

A közművek műtárgyait, szerelvényeit (gázvezeték, villanyóra szekrény, egyéb gépészeti berendezés) vagy a hírközlés eszközeit (parabola, antenna, vezeték), riasztó berendezés, klíma vagy hőszivattyú kültéri egységét, továbbá a megújuló energia hasznosítását szolgáló berendezéseket (napelem modulok, szélkerék) lehetőleg ne a főhomlokzaton helyezzük el. Ha pedig nincs más lehetőség, akkor takarjuk el.

GAZDASÁGI ÉPÜLETEK, GÉPKOCSI TÁROLÓK

Az egységes és értékes utcaképek megőrzése miatt különösen fontos, hogy az új gazdasági vagy egyéb melléképületek, gépkocsi tárolók megfelelően kerüljenek elhelyezésre a telken belül.

A nyitott udvarok miatt törekedjük a homlokzatuk kialakítása során a lakóépülettel egységes megjelenésre, azaz az ablakok, ajtók mérete, színe, a tetőhéjazati anyag, a falfelület a lakóépületével megegyező kialakítású, de legalább harmonizáljon azzal.

Melléképületek, gépkocsi tárolók lehetőség szerint a főépület mögé kerüljenek elhelyezésre.

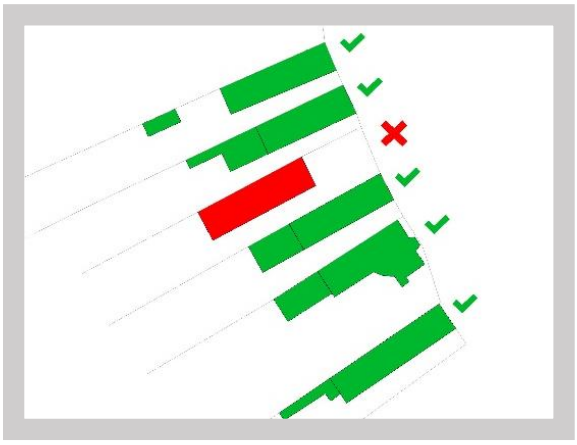
ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK ÓFALURA VONATKOZÓAN

TELEPÍTÉS, TÖMEG

Épületeinket előkert nélkül, azaz közvetlenül az utcai telekhatárra vagy beépített utca esetén a kialakult építési vonalhoz igazítsuk.

Az azonos magasságú és azonos szélességű épületek azonos épülettömeget eredményeznek. Akár csak az egyik értéktől való eltérés már jelentősen megváltoztatja az épület tömegét, ezáltal nem illeszkedik az utcaképbe.

Györköny Fő utcája menti területeken ennek – a meglévő egységes karakter megőrzése végett – különösen fontos szerepe van.

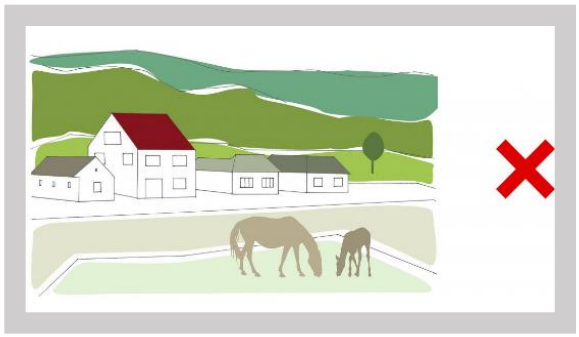
A kialakult beépítési vonaltól hátrébb tolt épület megbontja az utca ritmusát. Az üresen álló telek (foghíj telek) hasonlóan zavaróan hat.

Az utcában jellemző tömegtől jelentősen eltérő tömegű épület az utcaképet rontja.

Azonos tömegű épületek egységes utcaképet eredményeznek.

A jellemző tömegtől eltérő épület nem illeszkedik a környezetébe.

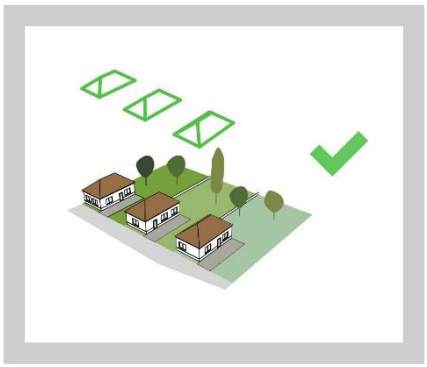
TETŐHAJLÁSSZÖG, TETŐFORMA

Az utcára merőleges nyeregtető, kontyolt nyeregtető vagy hajlított ház esetén az utcával párhuzamos gerincű tetőforma javasolt.

A tetőforma egyszerű legyen, a funkcióhoz igazodó. Lapostető és az alacsony hajlásszögű tető a területen elfogadhatatlan.

A jellemző tetőhajlásszög a 37° - 45° közötti.

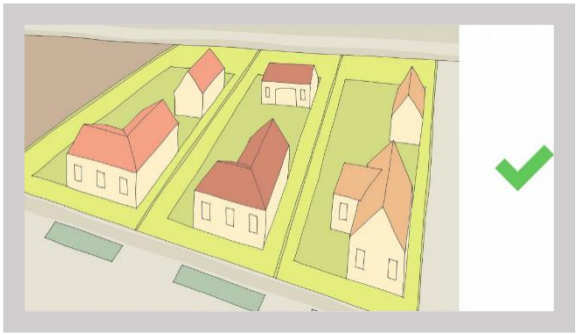
Tetőformák kiválasztásánál törekedni kell az egyszerű formákra, illetve a látványilag egy képet nyújtó épületekhez való idomulásra.

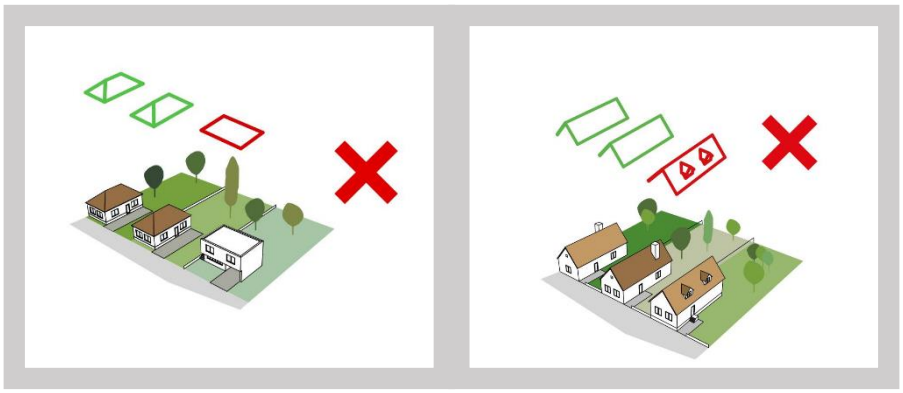
Kontyolt nyeregtető

Kontyolt nyeregtető

Hajlított ház tetőformája

Az azonos tetőformától eltérő épület megbontja az egységes utcaképet.

A területre jellemző falusi formavilághoz nem illeszkedik a tető kibúvó.

Utcáról látható épületrészen nem javasolt a kialakítása.

AJTÓK, ABLAKOK

A hajlított házak esetén jelentős méretű – akár 20 méter hosszú - homlokzat kerül közvetlenül a telekhatárra. Ez a homlokzat egyben az adott utca térfalát is adja, mely meghatározó eleme lesz az adott szakasznak. Ezért különösen fontos, hogy az adott utcai homlokzatot harmonikusan kerüljön tagolásra.

Az ablakok, ajtók méretének megválasztásakor az adott homlokzat magassági és hosszanti méretét is vegyük figyelembe. Részesítsük előnyben az álló téglalap formájú és osztott ablakokat.

Épületen garázskapu utcai homlokzaton ne kerüljön elhelyezésre.

Egyazon homlokzaton belül az ablakok felső szintjét azonos magassághoz illesszük.

Kerüljük a nagy felületű, osztás nélküli üvegezéseket. Részesítsük előnyben az osztott ablakokat.

Nem jellemző, de elfogadható az ablakok zsalugáterekkel történő ellátása. Intézmények esetében a rejtett tokos redőny beépítése is megoldás lehet.

Erkélyt, loggiát utcai homlokzatra ne helyezzünk.

Az ablakok megfelelő elhelyezése a homlokzaton harmonikus megjelenést kölcsönöz az épületnek.

A falusi környezethez az álló téglalap alakú, osztott ablakok illeszkednek.

KERÍTÉSEK

A terület kerítései esetében javasolt az oldalhatáron álló beépítés esetén tömör, zárt kerítést létesíteni, míg a hajlított házak esetében a nyitott, átlátható kerítés is elfogadható.

Kerítések magassága az 1,7 métert ne haladja meg.

Az anyaghasználat során javasolt az épület külső anyag és színvilágát követni.

Tiltandó az ipari, a drót, a nád kerítés.

Javasolt anyagok: nyerstégla, fa, kovácsoltvas vagy az utánzó kovácsoltvas jellegű kerítések.

KERTEK

Az oldalkertben lévő szabad területet díszkertként és rekreációs kertként hasznosítsuk.

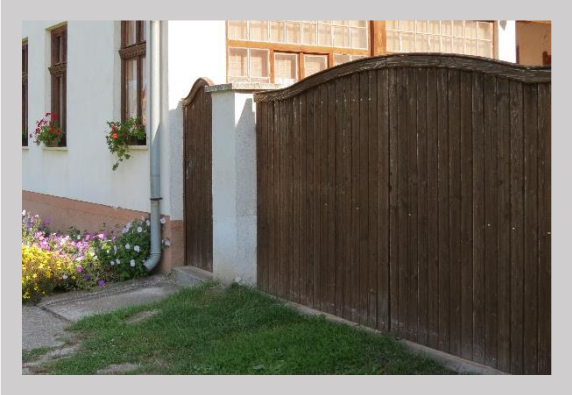
A fajválasztásnál az alacsony vagy közepes növésű egyedeket részesítsük előnyben.

Kerüljük az örökzöld fajok túlzott használatát.

Növényeinket úgy válasszuk meg, hogy tavasztól őszig legyen közte virágzó egyed.

A közmű csatlakozások műtrágyainak elhelyezése során törekedni kell a takart kialakításra.

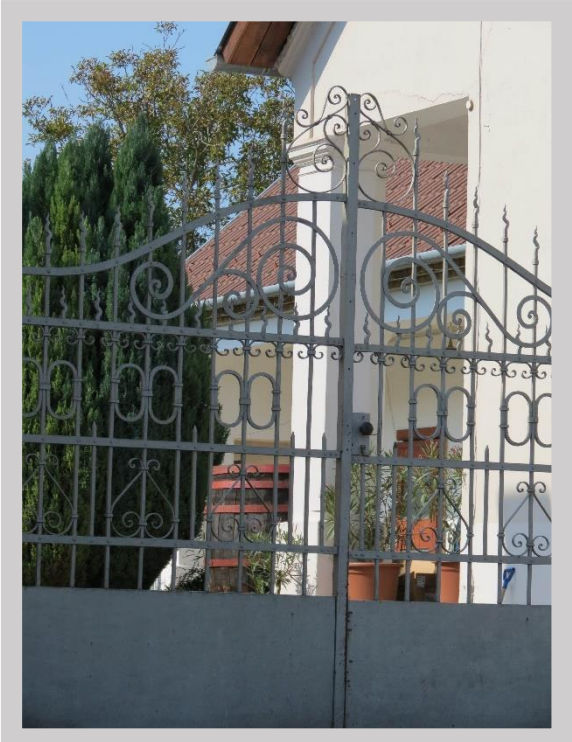
A gyalogos és gépkocsik számára kialakítandó burkolt közlekedő felületek esetében törekedni kell a nagyságuk minimalizálására, a felületük igényes kialakítására.

Oldalhatáron álló épület mellett lévő zárt kerítés, festett pillérekkel, fa kapukkal.

Szintén oldalhatáron álló épülethez közvetlenül csatlakozó tömör kerítés, nyerstégla pillérekkel.

Hajlított házhoz tartozik ez a kapu, mely a belátást nem korlátozza áttört jellegével.

ANYAG ÉS SZÍNHASZNÁLAT

Az épületek homlokzatainak vakolt-festett felületei simított vakolattal, nemes vakolattal kerüljenek kiképzésre.

A fröcskölt felület nem illik a falusi épületekhez.

A lábazatok esetébe a nyerstégla architektúra, a simított felületű nemes vakolat vagy festett vakolat használandó.

A falfelületi színek esetében a fehér mellett a szürke, a pasztell sárga, halvány zöld, mogyoró barna használandó. A harsány, rikítószínek kerülendők.

A nyílászárok esetében a fa, vagy a kinézetében fát utánzó dekor fóliázott műanyag nyílászáró használata elfogadható.

Tetőhéjazat esetében a hagyományos kialakítású épületek esetében az égetett kerámia cserepet, lehetőleg a hódfarkút javasolt használni. Új építés esetén a kerámia cserép mellett a beton cserép is használható.

TORNÁC

A meglévő tornácok beépítése nem javasolt. A már beépítettek esetében pedig az újbóli megnyitása javasolt ezeknek.

Új tornác létesítésekor – ha az utcafrontról látható épületrészen kerül elhelyezésre – javasolt pillérekkel határolni azt.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK AZ ÁTALAKULÓ LAKÓTERÜLETRE VONATKOZÓAN

TELEPÍTÉS, TÖMEG

Új épületet oldalsó telekhatárra javasolt telepíteni.

A szabadon álló jellegű épület a kialakult utcákban nem elfogadható.

Az épületek utcai telekhatártól való távolságát a kialakult építési vonalhoz kell igazítani. Ahol ilyen nincs, ott 5 méteres előkert is kialakítható.

Az épületek tömegét tekintve igazodni szükséges a meglévő épületekhez. Újonnan beépülő utcában (Szabadság utca) a parasztházaktól eltérő ereszmagassággal, akár kétszintes ház is megengedhető.

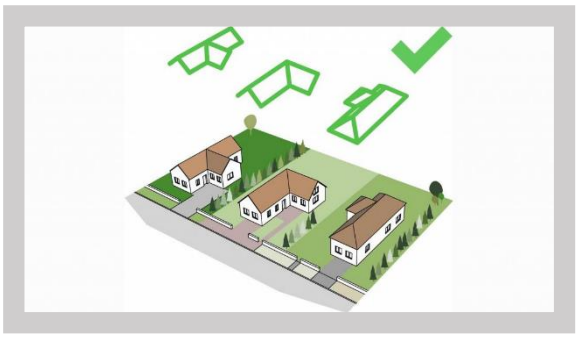
TETŐFORMA, HAJLÁSSZÖG

A terület épületállománya – mivel jelentős átalakuláson megy át – építészeti megjelenését tekintve nem mutat egységes képet, ez érvényes az épületek tetőformájára is.

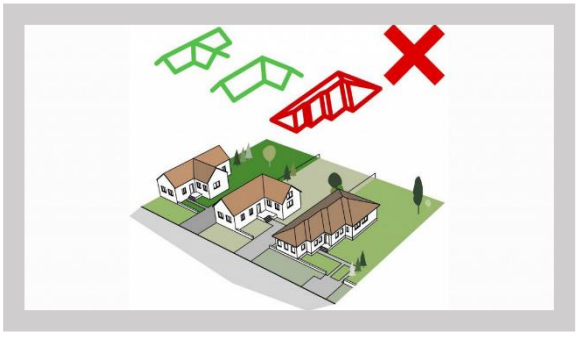
Kerülendő az alacsony hajlásszögű és a lapos tető kialakítása, illetve az indokolatlanul összetett tetőforma kialakítása is.

Az azonos tömegű épületek egységes településképet hoznak létre. Az ettől eltérő tömegű épület zavaróan hat.

A tetőforma megválasztásakor törekedjünk az egyszerű idomok használatára.

Az összetett tetőforma nem illeszkedik a györkönyi utcákhoz.

KERÍTÉSEK

A terület kerítései esetében javasolt a nyitott, átlátható kerítés létesítése, mely jellegében jobban illeszkedik a kertvárosi jellegű területhez.

Kerítések magassága az 1,6 métert ne haladja meg.

Az anyaghasználat során javasolt az épület külső anyag és színvilágát követni.

Tiltandó a fém, az ipari, a drót, a nád kerítés.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK A PINCEFALU TERÜLETÉRE VONATKOZÓAN

TELEPÍTÉS, TÖMEG

Pincefalu területén új présház építése esetén a hatályos építési szabályzat előírása a követendő. A tervlap ugyanis tartalmazza a létesíthető épületek helyét és kontúrját is.

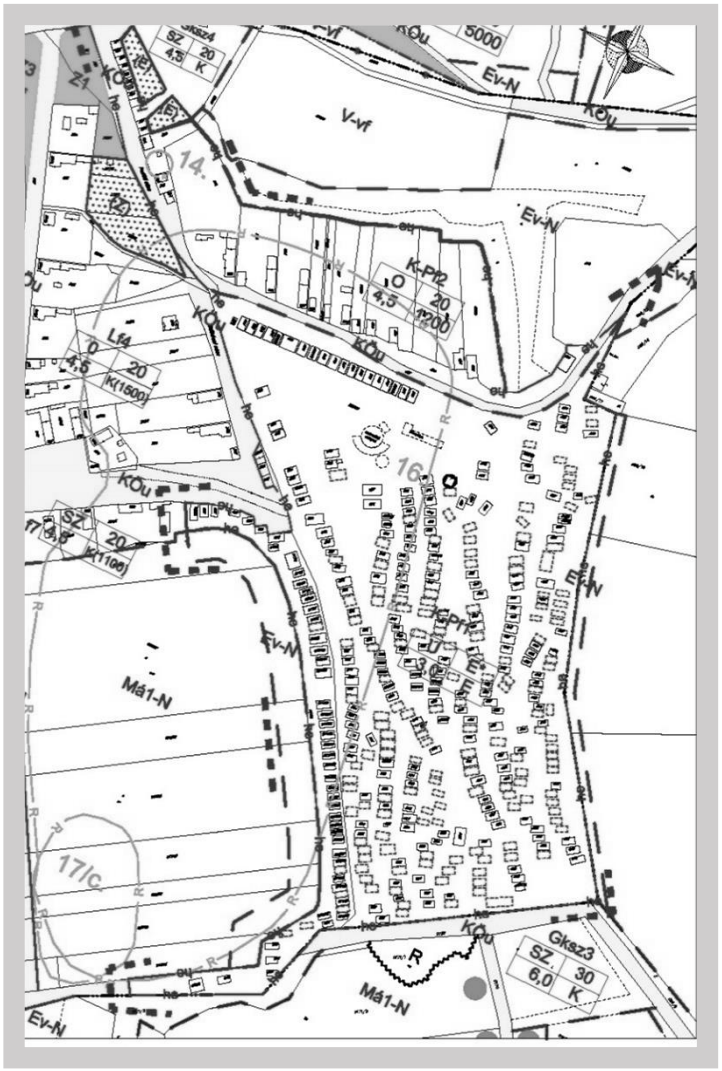
ÉPÜLETMAGASSÁG

Az épület magassága a környezethez illeszkedjen, a szomszédos épületektől 30 cm-nél nagyobb értékben ne térjen el. A homlokzat magassága a 3,2 métert ne haladja meg.

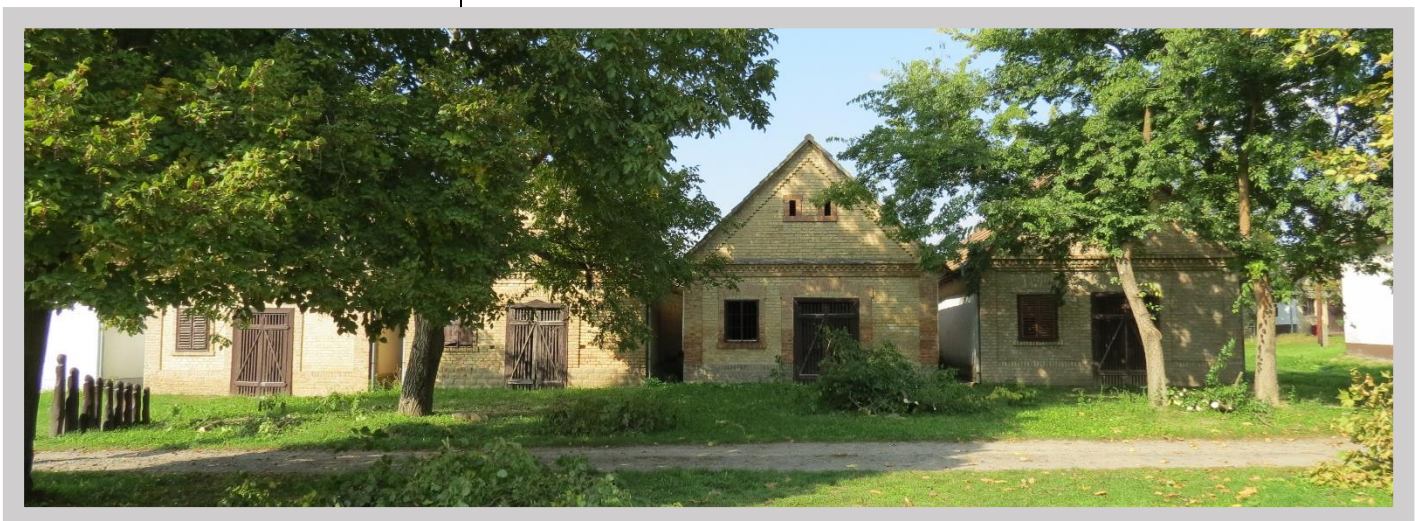
TETŐFORMA, TETŐ HAJLÁSSZÖG

A tetőforma esetében kizárólag a kontyolás nélküli nyeregtető fogadható el. A gerinc irányát a környezetében lévő présházak gerincirányához kell igazítani.

A hajlásszög esetében is igazodni kell a meglévő épületek tető hajlásszögéhez, mely jellemzően a 40°- 45° között van.

Részlet a területre vonatkozó szabályozási tervlapból, mely egykori felmérés alapján jelöli az elbontott présházak helyét, ezzel biztosítva lehetőséget új építésére.

AJTÓK

Az épületek oromhomlokzatán egy bejárati ajtó, hátsó homlokzatán egy padlástéri bejáró létesíthető.

A bejárati ajtó tengelyének az épület szélességének középső harmadában kell lennie.
Az ajtó maximális nyílásmérete: 1.50 x 2.40 m lehet.
A kétszárnyas ajtó nyílószárnyainak szimmetrikusnak kell lennie.
Az ajtó előtti „léckapu" a környezetéhez alkalmazkodó megjelenéssel alakítható ki.

A padlástéri ajtó maximális mérete: 85 x 200 cm lehet, kialakítása kizárólag egyszárnyú, elhelyezése az épület hossztengelyéhez igazodóan történhet.

ABLAKOK, EGYÉB NYÍLÁSOK

Az épület főhomlokzatán maximum két földszinti ablak helyezhető el. A két ablak egymás mellé nem kerülhet. Két ablak elhelyezése esetén csak tengelyesen szimmetrikus homlokzat alakítható ki.
Az ablak méretének megválasztásakor a következő előírásokat kell betartani:
az ablak vízszintes oldalhossz mérete (a): 40-100 cm
az ablak függőleges oldalhossz mérete (b) max. 150 cm lehet, úgy hogy a két oldalhossz aránya (a:b) 1:1,2 és 1:1,5 közé essen
Az ablak és az ajtó szemöldök magasságának meg kell egyeznie.
Az ajtó és az ablak csak fából készülhet.

Az épület oldalfalán homlokzatonként kizárólag 1 db 30x30 cm nyílófelületű szellőzőablak és 1 db 15x15 cm méretű szellőzőrács helyezhető el.
Hátsó homlokzaton padlástéri ajtó mellett legfeljebb 2 db 20x20 cm szellőzőnyílás alakítható ki. A szellőzőnyílások elhelyezése esetén kizárólag tengelyesen szimmetrikus oromfal alakítható ki.

Az oromfalra kettő szellőző vagy kettő 30 x 40 cm-es zsalus ablak helyezhető el a középtengelyre szimmetrikusan.

ÉPÍTÉSZETI AJÁNLÁSOK A BELTERÜLETI RÉSZEK KÖZTERÜLETEIRE VONATKOZÓAN

ÁLTALÁNOSAN

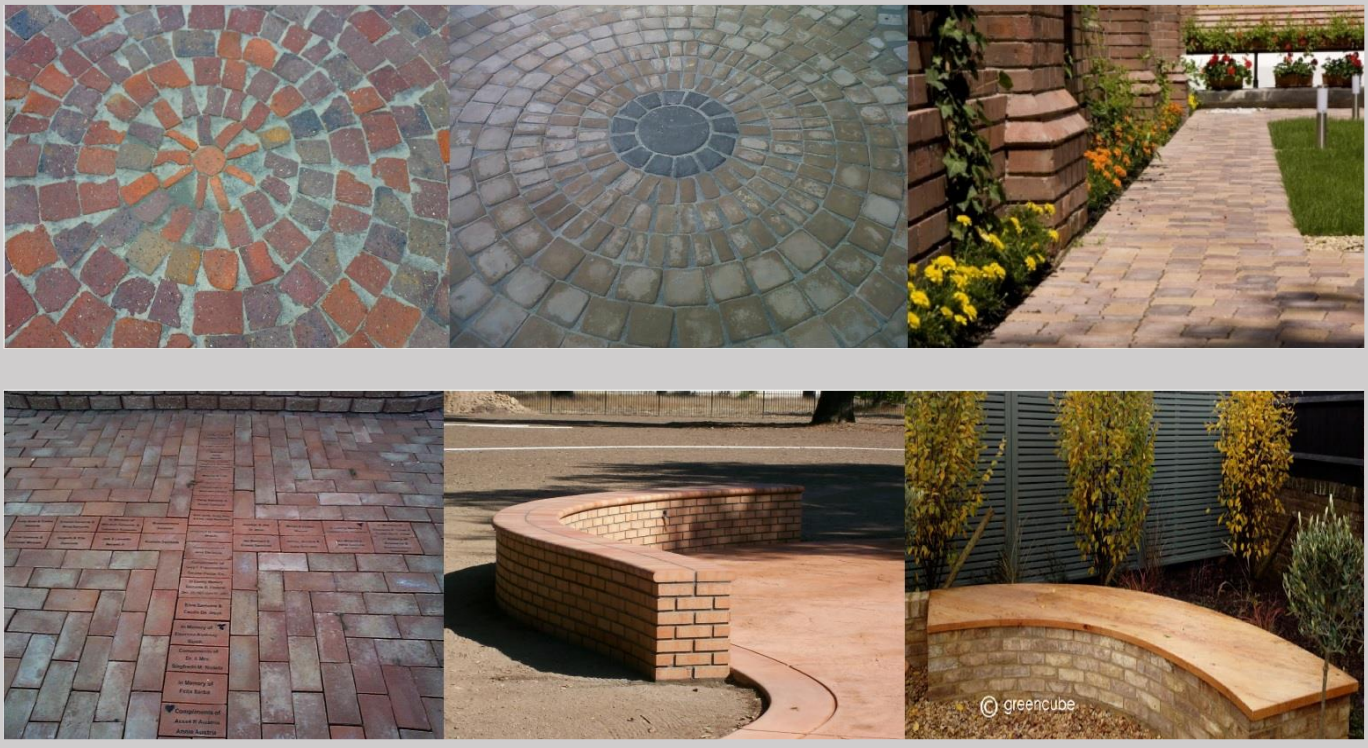
A járdák burkolatának felújítása, új utcabútorok kihelyezése szükséges.

Anyaguk esetén a tégla, a fa és a rozsdamentes acél használata javasolt. Színvilágukat tekintve az egységességre kell törekedni.

A vezetékek áthelyezése földkábelbe jelentősen emelné a település képét.

Új elektromos hírközlési vagy energiaellátás vezetékeit lehetőség szerint térszín alatti elhelyezéssel, ha nem lehetséges, akkor meglévő oszlopsoron kell vezetni.

FŐ UTCÁRA VONATKOZÓAN

A Fő utca közterületeinek minőségi felújítása a közelmúltban megkezdődött a templom körüli szakasszal.

A terület hasznosítására, rendezésére kész tervekkel rendelkezik az önkormányzat (Fő utca környezetrendezési terve, Park-Akkord Bt. tervező Pogány Aurél), mely mentén haladva igényes, ötletes és minden korosztály számra használható közterületek jönnek létre.

Részlet a tervből, mely alapján a Fő utca déli végén ökoházak építése, új közpark és egy új játszótér kerül kialakításra.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYEKRE VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS JAVASLATOK

Közmű berendezések, mint például vízmű kutak, szennyvízátemelők, telefon-elosztó központok, transzformátor állomások létesítményeit lehetőség szerint épületben vagy egyéb módon, például növényzettel takartan kerüljenek elhelyezésre.

Új adótornyot, illetve a teljes település ellátását biztosító felszíni energiaellátási építményeket elhelyezni belterületen, illetve településképi szempontból kiemelten kezelendő területen ne lehessen. Egyéb területen is javasolt meglévő építményeket igénybe venni erre a célra, vagy új funkcióval pl. kilátó létesítésével összekötni.

Házi szélkerék a hátsó udvar részen, közterületről kevésbé látható helyen kerüljenek elhelyezésre. Tartóoszlopuk magassága ne haladja meg a 6 métert.

A légvezetékek rontják az utcaképet.

6. JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK (AJTÓK, ABLAKOK, TORNÁCOK, ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK, HOMLOKZATKÉPZÉS), KERÍTÉSEK, KERTEK, ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA

A jó példák szemléletformáló jellegűek. Cél a jellegzetes épületek, épületrészek, építmények bemutatása példákon keresztül, amelyek egy épület átalakításánál, felújításánál, vagy új épület létesítésénél hangulatukban, megjelenésükben, anyaghasználatukban kiindulási alapot képezhetnek a tervezésnél.

ISKOLA ÉPÜLETEI

A nevelés, oktatás alapvető feladata – nem csak intézményi keretek között – a hagyományőrzés, a múlt értékeinek tiszteletben tartásának fontosságára felhívni a figyelmet a fiatalok körében. Melynek nagyon jó szemléltető eszköze az iskola épületének eredeti értékeinek helyreállításával történő felújítása.

Györköny település általános iskolájának mindkét épülete jó példa erre.

FELÚJÍTOTT LAKÓHÁZ

A településen számos épület felújításon esett át az utóbbi időben.

Ilyen ez a Fő utcában lévő lakóház is, melynek felújítása során megtartották az épület tömegét, tetőformáját, utcai homlokzatának nyílásrendjét és részben a tornácát.

Az épület és a kerítés anyaghasználata szempontjából egymással összhangban van, illetve tágabb környezetébe is illeszkedik.

Az épület megjelenését közműtárgyak berendezései, szerelvényei nem rontják.

FELÚJÍTOTT HAJLÍTOTT HÁZ

Szintén a Fő utcán találjuk ezt a házat.

Az épület felújítása során megőrzése került a tömege, utca nyílásrendje.

Az árnyékolást fa spalettákkal oldották meg, mely Györköny házaira nem jellemző, de ebben az esetben nem zavaró.

Az alacsony falazaton kovácsoltvas jellegű kerítés elemek kerültek elhelyezésre, illeszkedve a hajlított házakhoz.

ÚJJÁ ÉPÍTETT PARASZTHÁZ

A Fő utcában található a mellékelt épület, mely egy korábban itt állt, csak műszaki állapota miatt elbontásra került ház kontúrvonalára épült.

Az egykori épület tetőformáját, homlokzati kialakítását és az épület elődjén is már félig beépített tornác is megismétlésre került.

Az épület bővítését hátsó keresztszárnnyal oldották meg, mely tömegében, kialakításában egységet mutat az utcai résszel.

EGYÉB FELÚJÍTOTT ÉPÜLET

Számos jó példát találunk még felújított épületekre vonatkozóan. Egyes esetekben a homlokzati díszek pontos visszaállítása is megtörtént, máshol az épület tömege és nyílásrendje árulkodik az „örökölt” építészeti formáról.

Máshol pedig (lásd alsó jobb oldali képet) teljes újjáépítést követően, a szerkezetileg is megújult épület jellegében ötvözi a hagyományos jegyeket - mint például a nyílásméret, tetőhajlásszög, épületszélesség - az új elemekkel, így a vízszintes vakolati sávok modern hatásával.

PARASZTHÁZ FELÚJÍTÁSA ÚJRA GONDOLT ELEMEKKEL

Eredeti tömegében, homlokzati nyílásrendjének megtartásával, vakolati díszeinek megőrzésével került felújításra ez a szintén Fő utcában lévő lakóépület.

A teljesen tömör kerítésen elhelyezett kovácsoltvas jellegű kapuhoz fedett építmény került kialakításra. Az építmény jellege jól illeszkedik a lakóházhoz.

A lépcső és szegély égett tégla burkolata színben a lábazattal és a cseréppel mutat összhangot.

HAGYOMÁNY ÉS MODERN ELEMEK ÖTVÖZÉSE

A Pincefalu szélén helyezkedik el ez a Fogadóként működő épület, mely stílusában ötvözi a modern és a Pincefalura jellemző építészeti elemeket.

Az épület jó példa arra, hogy lehet modern jegyeket, elemeket is becsempészni az épület megjelenésébe, úgy hogy illeszkedjen a környezetéhez.

ÚJ VAGY FELÚJÍTOTT PINCÉK

A Pincefalu egyes épületeiről nehezen vagy egyáltalán nem lehet eldönteni, hogy felújított épületről beszélünk vagy újonnan építettről.

Ez elsősorban a szigorú, mindenre kiterjedő részletes építési szabályoknak köszönhető, mely következtében sorra újulnak meg a Pincefalu présházai.

ÚJ VAGY FELÚJÍTOTT KERÍTÉSEK

Jellemző a nyerstéglából kirakott, pillérekkel megerősített, fülkékkel tagolt kerítések számos változata, melyek esetében törekedni kell a túlzott tagolás és díszítettség elkerülésére, valamint a vele összképet nyújtó épület jellegéhez való illeszkedésre.

RENDEZETT KÖZTERÜLETEK

Györköny templom körüli közterületei példamutató igényességgel került kialakításra. Szükséges lenne a Fő utca további szakaszainak és a Pincefali közterületeinek rendezése burkolat és zöldfelület téren.

7. JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

CÉGÉREK, CÉGTÁBLÁK

Elsősorban a Pincefalu területén jellemző a cégtáblák megjelenése nagy számban.

Az épület jellegéhez illeszkedő, méretét és anyaghasználatát tekintve visszafogott kialakítású cégtáblák közül számos jó példát találunk.

BERENDEZÉSEK, INFORMÁCIÓS TÁBLÁK

Az épületek külső szerkezetein elhelyezett kisebb-nagyobb műszaki berendezések, eszközök (villanyóra szekrény, napelem, házszám tábla, stb) között is találunk jó megoldásokat.

A faluban, elsősorban a Fő utca mentén már hagyománya van az égetett kerámia házszám tábláknak. Ezek kialakítása is sokféle lehet, mely esetben az adott homlokzat stílusához, színvilágához illeszkedő megjelenésre törekedjünk.

A napelemek, napkollektorok elhelyezése esetén minden esetben törekedjünk az utcáról kevésbé látható épületrészt választani.

Közműberendezések esetén szekrénybe vagy növényzettel eltakart módon alakítsuk ki.

Györkönyben már korábban is hangsúlyt fektettek az információs táblák igényes kialakítására.

IMPRESSZUM

KÉSZÍTETTE:

Tóth Dóra Kata, településtervező TT 17-1484

Légifotók: Pazirik Informatikai Kft.

KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

www.gyorkony.hu

Email cím: hivatal@gyorkony.hu

Cím: 7045. Györköny, Fő utca 53-55.

Telefon: +36 75 552008

Polgármester: Braun Zoltán

Jegyző: Erdei Tamás

Főépítész: Béres Gábor

A kiadványban felhasználásra kerültek egyes elemek a Lechner Tudásközpont Területi, Építészeti és informatikai Nonprofit Kft. ábragyűjteményéből.

A kiadványban felhasználásra kerültek a http://mapire.eu honlapon közzé tett történelmi térképek.

FELHASZNÁLT KÉPEK JEGYZÉKE

3-4. oldalon lévő képek forrása: internet

9. oldal alsó 3 kép forrása: internet

58-59. oldalon lévő képek forrása: Fő utca környezetrendezési terve, Park-Akkord Bt, tervező Pogány Aurél

Készült Györköny Község Önkormányzatának megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan.

2019. február